

Sygn. akt II Ca 584/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2015 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Małgorzata Grzesik
Sędziowie:	SO Zbigniew Ciechanowicz SO Sławomir Krajewski (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sąd. Dorota Szlachta

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 listopada 2015 roku w S.

sprawy z powództwa E. J.

przeciwko (...) Zakładowi Usługowo - Handlowemu Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w D.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Choszcznie z dnia 23 stycznia 2015 roku, sygn. akt I C 256/15

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w Choszcznie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

SSO Zbigniew Ciechanowicz SSO Małgorzata Grzesik SSO Sławomir Krajewski

Sygn. akt II Ca 584/15

UZASADNIENIE

Powódka E. J. wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanego (...) Zakładu Usługowo-Handlowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w D. kwoty 879,19 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 sierpnia 2008 roku oraz o zasądzenie od pozwanej zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu wskazała, że Sąd Rejonowy w Choszcznie w dniu 15 stycznia 2003 roku zobowiązał powódkę, na podstawie art. 72 § 2 kk, do naprawienia szkody na rzecz pozwanego w kwocie 1673,57 zł. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Choszcznie prowadził w tej sprawie postępowanie egzekucyjne. Pozwany uzyskał z tej egzekucji kwotę 2438,08 zł, zamiast należnego 1673,57 zł. Tym samym pozwany powinien zwrócić powódce kwotę 879,19 zł wraz z odsetkami liczonymi od dnia ostatniej wpłaty od komornika, tj. od 29 sierpnia 2008 roku. Na powyższą kwotę złożyły się odsetki (764,51 zł) oraz opłata egzekucyjna (114,68 zł).

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

W pierwszej kolejności pozwany podniósł, że pozew nie spełnia wymogów formalnych pisma procesowego z art. 126 § 1 pkt 3 kpc i na jego podstawie nie jest w stanie określić, jakiej kwoty i z jakiego tytułu domaga się ostatecznie powódka.

Ponadto zdaniem pozwanego pozew winien podlegać odrzuceniu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 kpc, gdyż to samo roszczenie było już rozpoznawane.

W razie niezasadności tych zarzutów pozwany wniósł o oddalenie powództwa jako pozbawionego podstawy faktycznej i prawnej. Pozwany wskazał, że powódka została zobowiązana do naprawienia szkody pozwanemu w terminie do 9 maja 2004 roku. Pozwany mógł domagać się odsetek naliczonych po tej dacie. Postępowanie egzekucyjne było prowadzone prawidłowo, brak więc podstaw do przyjęcia, że doszło do bezpodstawnego wzbogacenia po stronie pozwanego.

W toku procesu pozwany podniósł zarzut przedawnienia.

Sąd Rejonowy w Choszcznie wyrokiem z dnia 23 stycznia 2015 roku, sygn.. akt I C 256/15, zasądził od pozwanego (...) Zakładu Usługowo – Handlowego Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w D. na rzecz powódki E. J. kwotę 879,19 zł wraz z odsetkami od dnia 29 września 2014 roku, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Ponadto zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 44 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wyrokiem z dnia 15 stycznia 2003 roku, w sprawie o sygnaturze akt II K 27/02 Sąd Rejonowy w Choszcznie na podstawie art. 72 § 2 kk zobowiązał E. J. do naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę na rzecz (...) Zakładu Usługowo – Handlowego Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w D. kwoty 1.673,57 zł w terminie sześciu miesięcy od uprawomocnienia się wyroku. W dniu 16 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy w Choszcznie nadał klauzulę wykonalności powyższemu wyrokowi.

Pismem z dnia 17 listopada 2004 roku (...) Zakład Usługowo – Handlowy Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w D. złożyła u Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Choszcznie J. B. wniosek o wszczęcie egzekucji na podstawie ww. wyroku, celem wyegzekwowania od E. J. należności głównej w kwocie 1673,57 zł wraz z odsetkami ustawowymi oraz kosztów klauzuli wykonalności w kwocie 18 zł.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Choszcznie w toku postępowania egzekucyjnego w okresie od dnia 27 marca 2007 roku do dnia 10 sierpnia 2008 roku przekazał pozwanemu kwotę 2438,09 zł. Ponadto pobrał od dłużnik opłatę stosunkową z art. 49 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w wysokości 366,46 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji zważył, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w przeważającej części.

Podstawę prawną żądania powódki stanowił art. 405 i następane kc. W ocenie sądu pierwszej instancji w przypadku, gdy dłużnik nie naprawia szkody w terminie, wierzyciel nie może egzekwować od dłużnika na drodze postępowania egzekucyjnego odsetek za opóźnienie w spełnianiu świadczenia. Wierzyciel może dochodzić odsetek za opóźnienie, ale jedynie na drodze odrębnego postępowania cywilnego. Sąd uznał, że świadczenie w wysokości 879,19 złotych, wyegzekwowane od powódki w postępowaniu egzekucyjnym, jest świadczeniem bez podstawy prawnej, czyli świadczeniem nienależnym pozwanemu. Na powyższą sumę złożyły się złożyły się odsetki w kwocie 764,51 zł oraz opłata stosunkowa - 114,68 zł.

Za niezasadny Sąd uznał zarzut przedawnienia, albowiem powódka mogła wystąpić z roszczeniem o zwrot nienależnego świadczenia zaraz po wyegzekwowaniu ostatniej kwoty przez komornika, tj. od 20 sierpnia 2008 roku. Natomiast powódka złożyła pozew w dniu 3 września 2014 roku, tym samym nie upłynął termin dziesięciu lat.

Dalej Sąd zważył, że wierzytelność o zwrot nienależnego świadczenia ma charakter bezterminowy, zatem zgodnie z dyspozycją art. 455 kc staje się wymagalne niezwłocznie po wezwaniu do zapłaty. Z tą datą powstaje obowiązek uiszczenia odsetek za opóźnienie. W niniejszej sprawie powódka przed złożeniem pozwu nie wyzywała pozwanego do zapłaty dochodzonej kwoty, dlatego też termin naliczania odsetek należy liczyć od dnia doręczenia pozwanej odpisu pozwu, tj. od dnia 29 września 2014 roku.

O kosztach procesu Sąd orzekł w oparciu o przepis art. 100 kpc, albowiem powódka przegrała proces tylko w znikomej części.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód i zaskarżając wyrok w całości, wniósł o jego zmianę, poprzez oddalenie powództwa oraz zasądzenie na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania według norm przepisanych, lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania wraz z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o dotychczasowych kosztach postępowania i kosztach postępowania odwoławczego.

Apelujący zaskarżonemu wyrokowi zarzucił

- nierozpoznanie istotny sprawy poprzez zaniechanie badania materialnej podstawy pozwu oraz zarzutów merytorycznych strony pozwanej,
- naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w szczególności przez niezastosowanie przepisów art. 353 k.c. i 481 § 1 i 2 kc.

W ocenie skarżącego rozstrzygnięcie w wyroku karnym o obowiązku naprawienia szkody rodzi skutki prawne w postaci powstania stosunku prawnego pomiędzy stronami. Z uwagi na to zdarzenie prawne, powstało zobowiązanie pieniężne o zapłatę wymienionej w wyroku kwoty. Niespełnienie tego zobowiązania w terminie sześciu miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia spowodowało, że powódka popadła w opóźnienie, dlatego pozwany mógł domagać się odsetek związanych z tym długiem pieniężnym. Źródło obowiązku świadczenia nie ma przy tym żadnego znaczenia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w tym znaczeniu, że wobec nierozpoznania istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., zaszła konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Rejonowy nie rozpoznał w żaden sposób najdalej idącego zarzutu pozwanego – powagi rzeczy osądzonej, którego uwzględnienie skutkowałoby koniecznością odrzucenia pozwu – na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., a co więcej procedowanie w sprawie która uprzednio została już prawomocnie osądzona powodowałoby nieważność postępowania (art. 379 pkt 3 k.p.c.).

Pozwany w uzasadnieniu przedmiotowego zarzutu powołał się na kilka spraw, wskazując ich sygnatury.

Co więcej sprawa niniejsza zawisła na skutek wyłączenia pozwu z dnia 1 września 2014 roku z innej sprawy, również z powództwa E. J..

Obowiązkiem Sądu pierwszej instancji było nie tylko zbadanie zasadności takiego zarzutu, tamującego merytoryczne rozpoznanie sprawy, ale także – w razie uznania go za bezzasadny, wydanie odpowiedniego postanowienia, co wprost przewiduje art. 222 k.p.c.

W następnej kolejności wskazać trzeba, że Sąd Rejonowy nie dokonał dogłębnej analizy możliwych podstaw prawnych odpowiedzialności pozwanego, ograniczając swe rozważania tylko do kwestii bezpodstawnego wzbogacenia, normowanej w art. 405 i dalszych k.c.

Na wstępie rozważań w tej kwestii wskazać należy, że koniecznymi elementami konstrukcyjnymi powództwa są jego żądanie oraz podstawa faktyczna. Nie jest natomiast koniecznym wskazanie przez powoda podstawy prawnej powództwa, której ustalenie należy do sądu orzekającego.

Analiza treści pozwu i jego uzasadnienia nie pozwalała na stanowcze uznanie, że jego jedyną możliwą podstawą prawną było bezpodstawne wzbogacenie. Koniecznym jest co najmniej badanie, czy w okolicznościach sprawy nie doszło do czynu niedozwolonego i pozostałych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego, normowanych w art. 415 k.c. Przypomnienia wymaga, że zgodnie z art. 414 k.c. dopuszczalny jest zbieg odpowiedzialności z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z odpowiedzialnością odszkodowawczą z tytułu czynu niedozwolonego. Będzie to miało szczególne znaczenie w zakresie badania zasadności żądania co do wyegzekwowanej od powódki w postępowaniu egzekucyjnym opłaty egzekucyjnej, o czym szerzej w dalszej części niniejszych rozważań.

Przyjmując, że zasadność powództwa winna być badane w trybie art. 405 i dalszych k.c., Sąd Rejonowy poczynił nieprawidłowe założenie, wedle którego z samego tylko faktu braku objęcia tytułem wykonawczym w postaci wyroku Sądu Rejonowego w Choszcznie z dnia 15 stycznia 2003 roku, sygn. akt II K 27/02, jakichkolwiek odsetek za opóźnienie w zapłacie orzeczonej w punkcie 6 wyroku kwoty 1673,57 zł oraz faktu wyegzekwowania takich odsetek w postępowaniu egzekucyjnym w sprawie Km 2376/2004 i przekazania odpowiedniej kwoty pozwanemu tytułem takich odsetek, można wyprowadzić wniosek, iż kwota ta była nienależnym świadczeniem (art. 410 § 1 i 2 k.c.) i o takie nienależne świadczenie bezpodstawnie wzbogacił się pozwany.

Jakkolwiek bowiem nie może budzić wątpliwości, że w ww. sprawie egzekucyjnej nie było podstaw do egzekwowania w drodze przymusu państwowego jakichkolwiek odsetek za opóźnienie, skoro nie zostały one objęte tytułem wykonawczym, który w sposób bezwzględny wyznacza ramy egzekucji – zakres objętych nią świadczeń, to jednak o uznaniu świadczenia za nienależne, o które bezpodstawnie wzbogacił się pozwany, decydują inne okoliczności. Mianowicie świadczenie takie może być uznane za nienależne tylko w przypadkach określonych w art. 410 § 2 k.c., każdorazowo w świetle norm prawa materialnego, w szczególności art. 455 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c.

Przed przystąpieniem do zasadniczych rozważań w tym przedmiocie zważenia i przypomnienia wymaga, że w przypadku obowiązku naprawienia szkody jako środka probacyjnego określonego w art. 72 § 2 k.k., sąd karny nie ma kompetencji w zakresie orzekania o odsetkach w razie niewypełnienia tego obowiązku. Stanowisko to opiera się na założeniu, że orzeczenie obowiązku naprawienia szkody sprowadza się jedynie do naprawienia rzeczywistej szkody wynikłej bezpośrednio z przestępstwa, a także istniejącej w momencie wyrokowania. Podkreśla się, że sąd karny nie może zobowiązać do naprawienia szkody w wyższej wysokości niż jej równowartość. Nie jest dopuszczalne uwzględnianie przy ustalaniu rozmiarów szkody innych następstw przestępstwa, co tym samym wyklucza wliczanie odsetek w jej zakres na gruncie tego środka probacyjnego. Po pierwsze odsetki nie wynikają z wyrządzenia szkody, nie wchodzi w jej zakres, ale z opóźnienia w jej naprawieniu, co przemawia za ich dodatkowym charakterem. Ponadto w kodeksie cywilnym zagadnienie naprawienia szkody jest odrębnie uregulowane od kwestii przyznawania odsetek. Jeżeli zatem instytucja odsetek spełnia inną funkcję i niejako odrywa się od pojęcia szkody, to tym samym ich zasądzenie w ramach obowiązku naprawienia szkody prowadziłoby do wykładni rozszerzającej tego pojęcia, która w prawie karym jest zakazana (Tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 czerwca 2014 roku, II KK 4/14, LEX nr 1033998). Pokrzywdzony przestępstwem może jednak domagać się zasądzenia odsetek jako konsekwencji wyrządzonej mu szkody, na gruncie postępowania cywilnego. Orzeczenie obowiązku jej naprawienia w postępowaniu karnym nie zamyka powodowi drogi do dalszego procesu cywilnego, jeżeli wszystkie jego roszczenia nie zostały przez sąd karny uwzględnione. Skuteczność takiego żądania będzie wówczas rozpatrywana przez sąd w konkretnym stanie faktycznym (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 lutego 2014 roku, V ACa 708/13, LEX nr 831369). Zobowiązanie z tytułu odsetek za opóźnienie powstaje z chwilą popadnięcia dłużnika w opóźnienie. Dlatego też koniecznym będzie ustalenie, w jakiej chwili świadczenie z tego tytułu stało się wymagalne. Przyjmować będzie tutaj trzeba, że ww. wyrok z dnia 15 stycznia 2003 roku nie miał charakteru konstytutywnego, a zatem obowiązek naprawienia szkody nie został w nim wykreowany.

Dopiero po dokonaniu takich ustaleń i rozważań będzie możliwym stwierdzenie czy i ewentualnie w jakiej części wyegzekwowane na rzecz pozwanego odsetki posiadają przymiot świadczenia nienależnego.

Jest natomiast oczywistym, że przez ten pryzmat nie może być w ogóle oceniana opłata egzekucyjna, którą Komornik wyegzekwował od powódki na swoją rzecz, a nie na rzecz pozwanego, który tym samym nie jest o taką opłatę wzbogacony kosztem powódki. Przekonywająco wypowiedział się w tej kwestii Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 26 lipca 2006 roku (I ACa 268/06, LEX nr 284329).

Powracając w tym miejscu do oceny kwestii wyegzekwowania tej opłaty z punktu widzenia przesłanek odpowiedzialności deliktowej, uwzględnić niewątpliwie będzie trzeba, że orzeczenie komornika o ustaleniu wysokości tej opłaty i obciążeniu nią dłużnik – w postaci postanowienia z dnia 30 maja 2012 roku, co do zasady podlegało zaskarżeniu w drodze złożenia skargi na czynność komornika. Sąd winien ustalić, czy orzeczenie to jest prawomocne i ocenić jakie będzie miało to skutki dla oceny czy w tym zakresie można powodowi przypisać odpowiedzialność deliktową.

Mając na uwadze wszystko powyższe, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c., orzeczono jak w sentencji wyroku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien wziąć pod uwagę ww. rozważania prawne, jak również uzupełnić postępowanie dowodowe, dla oceny zasadności zarzutu pozwanego powagi rzeczy osądzonej.

Orzeczenie o kosztach procesu zapadło na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.

SSO Małgorzata Grzesik SSO Zbigniew Ciechanowicz SSO Sławomir Krajewski